اتخاذ راهبردهای مناسب جهت توسعه طبیعت گردی پایدار با استفاده از مدل های SWOT، AHP و ANP (مطالعه موردی: تالاب گندمان در استان چهارمحال و بختیاری)

محمود رنجبر دستنایی[۱]
فاطمه سراج الدین[۲]*
غلامرضا نوری[۳]

۱. کارشناس ارشد جغرافیا و برنامه ریزی توریسم، دانشکده ادبیات و علوم انسانی، دانشگاه اصفهان، اصفهان، ایران
۲. کارشناس ارشد جغرافیای طبیعی (اقلیم شناسی در برنامه ریزی محیطی)، دانشکده جغرافیا و برنامه ریزی محیطی، دانشگاه سیستان و بلوچستان، زاهدان، ایران
۳. استادیار دانشکده جغرافیا و برنامه ریزی محیطی، دانشگاه سیستان و بلوچستان، دانشکده جغرافیا و برنامه ریزی محیطی، زاهدان، ایران

***مسئول مکاتبات:**
f_serajodin@yahoo.com

کد مقاله: ۱۳۹۴۰۴۰۲۰۸
تاریخ دریافت: ۱۳۹۴/۰۴/۱۳
تاریخ پذیرش: ۱۳۹۴/۰۵/۲۳
این مقاله برگرفته از پایان‌نامه کارشناسی ارشد است.

چکیده

یکی از راهبردهایی که اخیراً در اغلب کشورهای جهان درزمینه‌ی رشد اقتصادی موردتوجه خاص قرارگرفته است، گردشگری می‌باشد. در میان انواع گردشگری، طبیعت‌گردی با توسعه پایدار همخوانی و سازگاری بیشتری دارد. کشور ایران به دلیل وسعت فراوان سرزمینی، تنوع اقلیمی و ... در زمینه‌ی طبیعت‌گردی قابلیت بی‌نظیری دارد. استان چهارمحال و بختیاری از توانمندی نسبتاً بالایی در این زمینه برخوردار است. تالاب گندمان در استان، با توجه به مناظر زیبا قابلیت بالایی برای توسعه طبیعت‌گردی دارد. در این تحقیق سعی شده با استفاده از سه مدل SWOT، AHP و ANP راهبردها و استراتژی‌های مناسبی برای توسعه طبیعت‌گردی این تالاب ارائه گردد. روش تحقیق توصیفی تحلیلی و پیمایشی بوده و جهت تحلیل ازنظر ۲۰ نفر از کارشناسان گردشگری استان استفاده شد. نتایج این تحقیق که در سال ۹۲ - ۱۳۹۱ انجام شد نشان می‌دهد که: درمجموع ۴۵ نقطه قوت و فرصت با امتیاز ۴,۱۹ به‌عنوان مزیت‌ها و ۴۷ نقطه‌ضعف و تهدید با امتیاز وزنی ۳,۲۱ به‌عنوان محدودیت‌های توسعه طبیعت‌گردی این تالاب وجود دارد؛ در ادامه متناسب با نتایج مدل SWOT، به ارائه ۶ استراتژی برای هرکدام از استراتژی‌های چهارگانه (SO,ST,WO,WT) اقدام گردید. ازآنجاکه استراتژی‌های ارائه‌شده دارای اهمیت یکسانی نبودند لذا با استفاده از مدل AHP از میان هر یک از استراتژی‌های چهارگانه ارائه‌شده؛ استراتژی برتر انتخاب شد. این استراتژی‌ها عبارت‌اند از: استراتژی رقابتی - تهاجمی (SO) (تأمین امکانات و خدمات بر اساس برآورد نیازها و...)، استراتژی تنوع (ST) (اتخاذ سیاست‌هایی جهت جلوگیری از افزایش نرخ زمین و...)، استراتژی بازنگری (WO) (اتخاذ تدابیر امنیتی در جهت حفاظت از ذخایر تالاب با کمک مسئولین و...) و استراتژی تدافعیWT (بهره‌گیری از فنّاوری‌های مدرن و همساز با محیط و...). درنهایت با استفاده از مدل ANP اقدام به اولویت‌بندی اجرای هر یک از استراتژی‌های چهارگانه شد که استراتژی SO اولویت نخست،WT اولویت دوم، WO اولویت سوم و نهایتاً ST اولویت چهارم را به خود اختصاص داد.

واژگان کلیدی: طبیعت‌گردی، مدل SWOT، AHP، ANP، تالاب گندمان، استان چهارمحال و بختیاری.

مقدمه

واژه گردشگری، نخستین بار در سال ۱۸۱۱ میلادی در مجله‌ای به نام اسپورتینگ آمده است (محلاتی، ۱۳۸۰). امروزه صنعت گردشگری در دنیا علاوه بر اینکه یکی از منابع مهم درآمد است در تبادلات فرهنگی بین کشورها نیز مؤثر بوده است و به‌عنوان گسترده‌ترین صنعت خدماتی

[Downloaded from jweb.ahvaz.iau.ir on 2026-10-06]

جهان حائز جایگاه ویژه‌ای گردیده است؛ ازاین‌رو بسیاری از کشورها در رقابتی نزدیک در پی افزایش منافع خود از این صنعت هستند (کاظمی، ۱۳۸۷). اکو توریسم یا گردشگری در طبیعت، از گونه‌های مهم گردشگری است که بیشترین سازگاری را با توسعه دارد (رخشانی نصب و ضرابی، ۱۳۸۸). توسعه طبیعت‌گردی می‌تواند با ایجاد فرصت‌های شغلی منافع اقتصادی بی‌شماری را به‌طور مستقیم متوجه مردم بومی کشورها نماید. طبیعت‌گردی از بنیان‌های توسعه پایدار جوامع و راهی برای حفظ چشم‌اندازها و ذخایر طبیعی است که بیش از تأسیسات رفاهی و اقامتی به منابع انسانی نیاز دارد به همین دلیل نیازی به جذب سرمایه‌گذاری‌های سنگین ندارد. درواقع بدون آگاهی و شناخت پتانسیل‌ها در هر منطقه، امکان برنامه‌ریزی وجود نخواهد داشت و شناخت پتانسیل‌های هر منطقه به محقق این امکان را می‌دهد تا بر اساس وضع موجود و توان منطقه متناسب با آن توسعه و جهت را شناسایی کند (رضوانی، ۱۳۸۵). یکی از راهکارها برای توسعه صنعت طبیعت‌گردی، شناسایی هرچه کامل‌تر مناطق مختلف مستعد گردشگری طبیعت و برنامه‌ریزی دقیق این مناطق به لحاظ توان جذب طبیعت گرد می‌باشد. تحلیل و ارزیابی توان‌ها و قابلیت‌های مزبور به‌گونه‌ای علمی ضرورت دنیای امروز است (پارسایی، ۱۳۸۴). در دنیای امروز، وجود ارزش تفریحی منابع طبیعی سبب شکل‌گیری صنعت طبیعت‌گردی شده که منبع مهم درآمد برای برخی از کشورهای درحال‌توسعه می‌باشد (حجازی و همکاران، ۱۳۹۰).

کارشناسان صنعت گردشگری در ایران معتقدند که سرمایه‌گذاری در این صنعت سودی معادل دو برابر ذخایر نفتی نصیب دولت می‌نماید که غالب آن‌ها ریشه در طبیعت داشته و به‌نوعی با صنعت طبیعت‌گردی ارتباط پیدا می‌کند (نگارش و همکاران، ۱۳۹۲). ایران مهد یکی از کهن‌ترین تمدن‌ها در جهان است و دارای منابع فرهنگی و طبیعی متنوعی است (صمدیان و زمانی، ۱۳۸۸). که به‌واسطه پتانسیل‌های فراوان می‌تواند از پیشروان صنعت گردشگری باشد. اما زمانی می‌توان در این صنعت به موفقیت دست‌یافت که راهبردهایی مناسب و همسو با شرایط زیست‌محیطی، اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی جامعه اتخاذ گردد؛ چنانچه این راهبردها همسو با شرایط موجود و جامعه محلی نباشد نمی‌تواند نتیجه درخور و مناسبی به دست آورد.

صنعت گردشگری به دلیل اهمیت فراوان، موردتوجه محققین و پژوهشگران قرارگرفته و مطالعات زیادی در این زمینه انجام‌گرفته است (شایان و پارسائی، ۱۳۸۶). رمضانی و قائمی راد (۱۳۹۲) در تحقیقی به تحلیل توان‌های اکو توریستی تالاب بوجاق با استفاده از مدل AHP پرداختند. نتایج مطالعه نشان داد که منطقه تالاب بوجاق با توجه به شاخص‌های مطالعاتی دارای شرایط مطلوب جهت توسعه طبیعت‌گردی گسترده است. نگارش و همکاران (۱۳۹۲) امکان‌سنجی توسعه گردشگری تالاب‌های پل‌دختر بر اساس مدل تحلیلی SWOT را موردبررسی قراردادند. نتایج حاصل نشان داد که آستانه آسیب‌پذیری تالاب‌ها به خاطر گردشگری بودن بالاست و نیازمند بازنگری و ارائه سیاست‌های مناسب و استفاده از قابلیت‌ها و توانمندی‌های آن می‌باشد. محرم نژاد و آقاخانی (۱۳۸۸) تهدیدها و فرصت‌های عوامل راهبردی صنعت طبیعت‌گردی در منطقه حفاظت‌شده جاجرود را مورد ارزیابی قراردادند و نتیجه گرفتند که ایجاد و توسعه طبیعت‌گردی در منطقه حفاظت‌شده جاجرود و تبدیل این منطقه به یکی از قطب‌های طبیعت‌گردی ایران مستلزم به‌کارگیری مدیریتی یکپارچه بر اساس عناصر زیست‌محیطی، اجتماعی و اقتصادی می‌باشد. حجازی و همکاران (۱۳۹۰) به بررسی و ارزیابی اثرات جغرافیایی و زیست‌محیطی گردشگری با استفاده از مدل AHP در تالاب بین‌المللی شادگان پرداختند. بر اساس این تحقیق، در تالاب شادگان وضعیت زیست‌محیطی ناپایدار است به‌طوری‌که ۴۲ درصد معیارها در این تالاب نسبتاً ناپایدار می‌باشد. احمدی (۱۳۸۸) به بررسی تالاب چغاخور در استان چهارمحال و بختیاری پرداخت. بر اساس این مطالعه، فقدان زیرساخت‌های موردنیاز گردشگری به‌عنوان اساسی‌ترین عامل دافعه گردشگران از مناطق گردشگری و ازجمله تالاب چغاخور محسوب می‌گردد. همچنین عدم طراحی راهبردهای مناسب جهت توسعه صنعت گردشگری در توسعه‌نیافتگی گردشگری منطقه مؤثر می‌باشد. در این بررسی، به طراحی مکان‌های طبیعت‌گردی بر اساس ضوابط علمی برای توسعه گردشگری پایدار در منطقه تأکید شده است. مهندسان مشاور شاخص سازان (۱۳۸۹) در مطالعاتی به بررسی تالاب گندمان پرداختند. بر اساس این پژوهش، تالاب گندمان قابلیت تبدیل‌شدن به یک منطقه نمونه گردشگری را دارد. The and Cabanban (2007) عوامل زیست‌محیطی و نقش آن‌ها در توسعه گردشگری پولابنگی جنوبی را بررسی نمودند. بر اساس این مطالعه، بااینکه این منطقه از امکانات و جاذبه‌های طبیعی برخوردار است و می‌تواند برای طبیعت‌گردی و حمایت‌های مالی و سازمانی جذاب باشد، اما باید امکانات و خدمات

[Downloaded from jweb.ahvaz.iau.ir on 2026-10-06]

کافی ایجاد شود تا مشارکت محلی را در حفاظت از محیط توانا سازد و چشم‌انداز گردشگری پایدار را در آینده بهبود بخشد. Harrison and Schipani (2007) عملیات گردشگری انجام‌شده در دهکده‌ای در نزدیکی رودخانه گراند در کاربین شمالی را مورد ارزیابی قراردادند. در این بررسی با تأکید بر حفاظت از منابع و حیات طبیعی رودخانه و ساخت‌وسازهای انجام‌شده از سال ۲۰۰۴ به بعد به جذب گردشگر فراوان و بالا بردن توان اقتصادی منطقه منجر شده است.

استان چهارمحال و بختیاری با در اختیار داشتن جاذبه‌های طبیعی فراوان و تنوع زیستی با ۲۹۴ گونه جانوری، ۹۲۳ گونه گیاهی، وجود ۹۵۳ چشمه، ۱۶ قله بالای ۳۵۰۰ متر، ۱۵ آبشار، وجود جنگل‌های متراکم و... دارای قابلیت‌های فراوانی برای توسعه طبیعت‌گردی و جذب گردشگران داخلی و خارجی است. ولی تاکنون موفق به استفاده بهینه از این قابلیت‌ها نشده است (محمدی ده چشمه و زنگی آبادی، ۱۳۸۷). تالاب گندمان یکی از جاذبه‌های طبیعت‌گردی مطرح این استان است که در صورت برنامه‌ریزی صحیح و ارائه راهکارهای مناسب و همسو با شرایط زیست‌محیطی، انسانی و... می‌تواند به‌عنوان یکی از جاذبه‌های طبیعت‌گردی در سطح منطقه و حتی ملی مطرح شود. به‌منظور توسعه صنعت گردشگری در استان چهارمحال و بختیاری می‌بایست سیاست‌هایی هم سو با جوامع محلی و شرایط زیست‌محیطی این استان اتخاذ گردد تا بتوان از مواهب طبیعی موجود کمال بهره را برده و به توسعه اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی استان کمک نمود. هدف پژوهش حاضر، تعیین راهبردها و استراتژی‌های مناسب برای توسعه طبیعت‌گردی پایدار تالاب گندمان در استان چهارمحال و بختیاری می‌باشد.

مواد و روش‌ها

تالاب گندمان در عرض جغرافیایی ۳۱ درجه و ۴۹ دقیقه تا ۳۱ درجه و ۵۳ دقیقه شمالی و طول جغرافیایی ۵۱ درجه و ۵ دقیقه و ۵۱ دقیقه و ۷ دقیقه شرقی قرار دارد. این تالاب با ارتفاع ۲۲۱۹ متر از سطح دریا در استان چهارمحال و بختیاری، شهرستان بروجن و بخش گندمان واقع است (شکل ۳). منطقه گندمان سردسیر و دارای زمستان‌های سرد و سخت می‌باشد، از منابع تأمین‌کننده آب تالاب علاوه بر نزولات جوی می‌توان به رودخانه آق‌بلاغ و چشمه‌های حاشیه تالاب که در دامنه کوه چرو قرار دارند (گل بزرگ، گل‌کوچک، مردان، شیر برنجی و نصیرآباد) اشاره کرد. ازجمله جاذبه‌های نزدیک به تالاب گندمان می‌توان به تالاب بین‌المللی چغاخور، امامزاده حمزه علی، چشمه مادر و دختر و دامنه کوه کلار با ارتفاع ۳۰۰۰ متر اشاره کرد. از دیگر قابلیت‌های این تالاب می‌توان به حیات‌وحش بخصوص پرندگان مهاجری که سالیانه در فصل گرم سال به این تالاب مهاجرت می‌کنند نام برد. تالاب گندمان بخشی از حوزه رودخانه آق‌بلاغ است که با وسعت ۳۵۱۰۰ هکتار از ناحیه خروجی تالاب چغاخور شروع و به خروجی تالاب گندمان ختم می‌شود که بخشی از زیرحوزه را تالاب گندمان تشکیل می‌دهد و وسعت آن را حدود ۱۱۵۰ هکتار برآورد کرده‌اند؛ از این مساحت حدود ۷۲۶ هکتار تحت پوشش دائمی آب (صرف‌نظر از نوسانات مختصر فصلی) است و حدود ۴۲۴ هکتار را مرغزارهای پیرامون تالاب تشکیل می‌دهند (مهندسین مشاور شاخص سازان، ۱۳۸۹).

هدف پژوهش حاضر، تعیین راهبردهای مناسب برای توسعه طبیعت‌گردی پایدار تالاب گندمان می‌باشد. به این منظور اطلاعات موردنیاز با استفاده از روش کتابخانه‌ای، اسنادی و مشاهده میدانی جمع‌آوری شد. سپس با استفاده از مدل تحلیلی SWOT نقاط قوت، ضعف، فرصت‌ها و تهدیدهای پیش روی این تالاب با استفاده ازنظر ۲۰ تن از کارشناسان خبره (درزمینه‌ی گردشگری و محیط‌زیست) استان چهارمحال و بختیاری شناسایی گردید؛ بعد از شناسایی این نقاط راهبردهایی هم سو با شرایط منطقه و وضع موجود تالاب ارائه شد. درنهایت با استفاده از مدل‌های AHP (Analytic Hierarchy Process) و ANP (Analytic Network Process) و نظر کارشناسان در محیط نرم‌افزار EXPERT CHOICE استراتژی‌های برتر از میان سایر استراتژی‌های ارائه‌شده تعیین گردید. روش تحقیق توصیفی تحلیلی و پیمایشی بوده و جهت تحلیل اطلاعات در کلیه مراحل تحقیق ازنظر ۲۰ نفر از کارشناسان و متخصصین درزمینه‌ی گردشگری و محیط‌زیست استان چهارمحال و بختیاری در سال ۱۳۹۱ استفاده گردیده است.

[Downloaded from jweb.ahvaz.iau.ir on 2026-10-06]

مدل تحلیلی SWOT: ماتریسSWOT، یک ابزار برنامه‌ریزی استراتژیک است که برای ارزیابی قوت‌ها، ضعف‌های یک سازمان و فرصت‌ها و تهدیدهای محیطی رویاروی آن به‌کاربرده می‌شود (خورشید و رنجبر، ۱۳۸۹). تحلیل SWOT دارای دو مؤلفه اصلی به شرح زیر است:

الف) شاخص‌های شرایط درونی (Internal factor analysis summary) IFAS: که توسط نقاط قوت و ضعف در وضعیت موجود توصیف می‌شوند:

نقاط قوت (Strengths): وجود چشم اندازه‌ای زیبا و بی‌نظیر، وجود زمینه‌های سرمایه‌گذاری درزمینه‌ی طبیعت‌گردی، محیطی آرام و دل‌نشین و غیره به‌عنوان نقاط قوت منطقه به استفاده از فرصت‌ها و مبارزه با تهدیدها کمک می‌کند.

نقاط ضعف (Weaknesses): شرایط درونی یا هرگونه نقص داخلی که موقعیت رقابتی یک منطقه را به خطر می‌اندازد و یا امکان استفاده از فرصت‌ها را کاهش می‌دهد. جدول خلاصه تجزیه تحلیل عوامل داخلی، روشی برای سازمان‌دهی عوامل داخلی و طبقه‌بندی آن‌ها در دو مقوله نقاط ضعف و قوت است (حکمت نیا و موسوی، ۱۳۸۵).

ب) شاخص‌های بیرونی External factors analysis summary (EFAS): که از طریق تهدید موجود و فرصت‌های ناشناخته توصیف می‌شود:

فرصت (Opportunities): هر موقعیت یا ویژگی خارجی که در جهت تقاضای موضوع موردنظر باشد.

تهدید (Threat): چالش‌های حاصل از روند نامطلوب یا هر شرایط خارجی است که به صورتی نامساعد بر موقعیت موضوع تأثیر می‌گذارد (افتخاری و مهدوی، ۱۳۸۵).

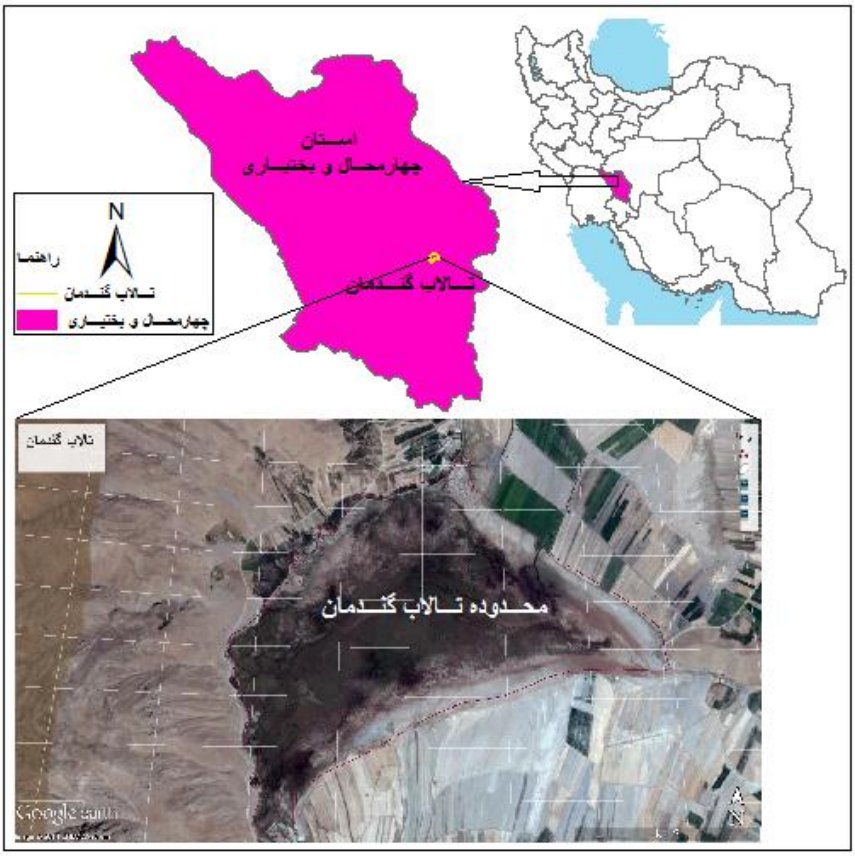

شکل ۳: موقعیت تالاب گندمان در استان چهارمحال و بختیاری و تصویر ماهواره‌ای منطقه.

[Downloaded from jweb.ahvaz.iau.ir on 2026-10-06]

مراحل انجام آنالیز SWOT را می‌توان به‌صورت زیر برشمرد:

۱- تشکیل جلسهٔ تجزیه تحلیل SWOT ۲- توضیح اجمالی هدف جلسه و مراحل انجام کار ۳- استفاده از روش طوفان ذهنی برای شناسایی نقاط قوت، ضعف، فرصت‌ها و تهدیدها ۴- اولویت‌بندی عوامل داخلی و خارجی ۵- تشکیل ماتریس SWOT و واردکردن عوامل انتخاب‌شده به آن با توجه به اولویت‌بندی ۶- مقایسه عوامل داخلی و خارجی با یکدیگر و تعیین استراتژی‌های SO (Strength-Opportunities)، WO (Weakness-Opportunities)، ST (Strength-Opportunities) و WT (Weakness-Threats) ۷- تعیین اقدامات موردنیاز جهت انجام استراتژی‌های تعیین‌شده ۸- انجام اقدامات و بررسی نتایج آن‌ها ۹- به‌روزرسانی ماتریس SWOT در فواصل زمانی مناسب.

مدل سلسله مراتبی (AHP): فرآیند تحلیل سلسله مراتبی، روشی است منعطف، قوی و ساده که برای تصمیم‌گیری در شرایطی که معیارهای تصمیم‌گیری متضاد، انتخاب بین گزینه‌ها را با مشکل مواجه می‌سازد، مورداستفاده قرار می‌گیرد (Bertolini et al., 2006). این روش برای اولین بار در سال ۱۹۸۰ توسط توماس آل ساعتی، برای بیان تصمیم‌گیری‌های چند معیاره پیشنهاد شد (Saaty, 2008). در فرآیند تحلیل سلسله مراتبی (AHP) بعد از تعیین سطوح سلسله مراتبی، شامل هدف، معیارها، زیر معیارها و گزینه‌ها، مقایسه زوجی بین مجموعه‌ها برای وزن دهی انجام می‌شود. در عین وزن دهی به مجموعه‌ها، تجزیه‌وتحلیل سازگاری قضاوت‌ها صورت می‌گیرد، که باید کمتر از ۰/۱ باشد. پس از وزن دهی تمام معیارها، زیر معیارها و گزینه‌ها، مقایسه کلی گزینه‌ها نسبت به هدف انجام و نتیجه مقایسه به‌صورت نمودار ظاهر می‌شود (خورشید دوست و عادلی، ۱۳۸۸). مراحل کار در مدل سلسله مراتبی (AHP) عبارت‌اند از: ۱- ساختن سلسله‌مراتب ۲- انجام مقایسات زوجی ۳- سازگاری سیستم ۴- محاسبه وزن‌های نسبی و نهایی گزینه‌ها

مدل تحلیل شبکه (ANP): این فرآیند یکی از تکنیک‌های تصمیم‌گیری چند معیاره است و در مجموعه مدل‌های جبرانی قرار می‌گیرد Lee (and Wu, 2005). این مدل برای پر کردن خلأ عدم ایجاد ارتباطات بین عناصر و معیارها در مدل سلسله مراتبی به وجود آمد. ازجمله مفروضات فرآیند تحلیل سلسله مراتبی این است که بخش‌ها و شاخه‌های بالاتر سلسله‌مراتب، مستقل از بخش‌ها و سطوح پایین‌تر می‌باشند. درصورتی‌که در بسیاری از تصمیم‌گیری‌ها نمی‌توان عناصر تصمیم را به‌صورت سلسله مراتبی و مستقل از یکدیگر مدل‌سازی کرد. ازاین‌رو برای حل چنین موضوعی، عناصر مختلف را به یکدیگر وابسته می‌سازند. ساعتی پیشنهاد می‌کند که از تکنیک فرآیند تحلیل شبکه‌ای استفاده گردد. از تفاوت‌های مدل سلسله مراتبی و ANP این است که فرآیند تحلیل سلسله مراتبی حالت خاصی از فرآیند تحلیل شبکه‌ای است، چراکه فرآیند تحلیل شبکه‌ای، وابستگی درون خوشه‌ای (وابستگی درونی) و میان خوشه‌ای را در نظر می‌گیرد. دومین تفاوت آن است که فرآیند تحلیل شبکه‌ای ساختاری غیرخطی دارد (شکل ۲).

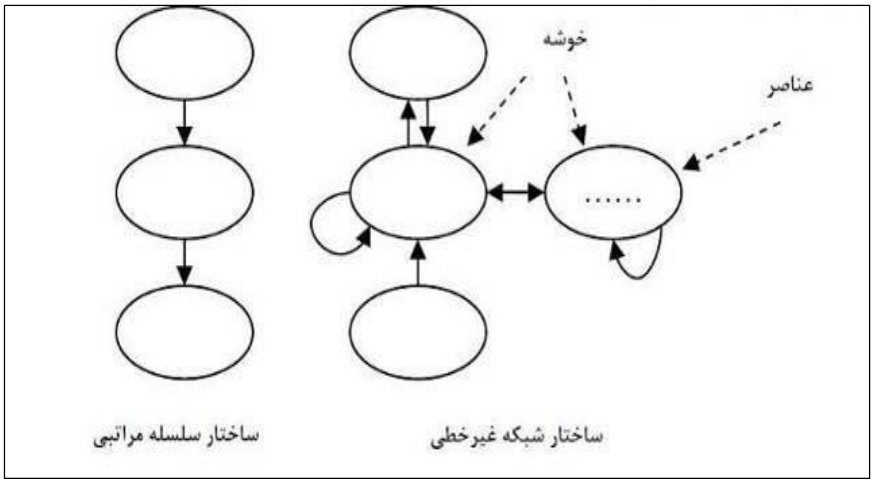

شکل ۲: مقایسه ساختار سلسله مراتبی (AHP) و ساختار تحلیل شبکه‌ای (ANP).

[Downloaded from jweb.ahvaz.iau.ir on 2026-10-06]

مدل تحلیل شبکه‌ای از چهار مرحله اصلی تشکیل‌شده که عبارت‌اند از:

مرحله اول: ساختن مدل، سازمان‌دهی مسئله؛ مسئله باید به‌صورت شفافی بیان و به‌صورت یک سیستم منطقی یک شبکه تجزیه شود. مرحله دوم: ماتریس‌های مقایسه زوجی و بردارهای اولویت؛ مشابه مقایساتی که در AHP صورت می‌گیرد. عناصر زوج‌های تصمیم‌گیری در هر دسته با توجه به اهمیت آن‌ها در جهت معیارهای کنترل آن‌ها باهم مقایسه می‌شوند. گروه‌ها خودشان نیز به‌صورت زوجی با توجه به تأثیرگذاری آن‌ها در هدف باهم مقایسه می‌شوند. مرحله سوم: تشکیل ابر ماتریس (ماتریس تصمیم)؛ برای به دست آوردن اولویت‌بندی کلی در یک سیستم با تأثیرات وابسته، بردارهای اولویت محلی وارد ستون‌های مناسب یک ماتریس می‌گردند. در حقیقت یک ماتریس تصمیم یک ماتریس تقسیم‌شده به اجزای کوچک‌تر است. مرحله چهارم: محاسبه بردار وزن نهایی؛ اگر ابر ماتریس به‌دست‌آمده در گام سوم کل شبکه را پوشش دهد وزن گزینه‌ها و عناصر خوشه‌های مختلف را می‌توان در ستون‌های مربوطه در ابر ماتریس حدی یافت و اگر ابر ماتریس کل شبکه را پوشش ندهد و فقط ارتباطات داخلی بین خوشه‌ها را شامل شود، مشابه این محاسبات می‌بایست ادامه یابد تا بردار اولویت نهایی گزینه‌ها استخراج گردد (جبل عاملی و همکاران، ۱۳۸۶).

نتایج

در این پژوهش پس از شناسایی نقاط قوت و ضعف تالاب در حیطه توسعه گردشگری، جدولی طراحی شد (جدول ۱). در این جدول در ستون دو، مهم‌ترین نقاط قوت و ضعف عوامل داخلی تعیین گردید. در ستون سه (وزن)، به هرکدام از نقاط قوت و ضعف عوامل داخلی در ستون دو، متناسب با اثر احتمالی هر عامل بر آینده و موقعیت آتی آن، وزنی از صفرتا ۲۰ داده شد (بر اساس نظر ۲۰ نفر از کارشناسان گردشگری و محیط‌زیست استان چهارمحال و بختیاری). در ستون چهار (وزن نسبی)، از تقسیم وزن (ستون سه) هر یک از نقاط قوت و ضعف بر مجموع وزن‌های ستون سه به دست آمد. در ستون پنج (درجه) به هر عامل با توجه به اهمیت هرکدام امتیازی از ۱ تا ۵ (بر اساس نتایج یافته‌های حاصل از شناخت و تحلیل وضع موجود) داده شد. در ستون آخر جدول (امتیاز وزنی)، وزن نسبی در درجه هر عامل ضرب می‌گردد، که نشان دهند امتیاز وزنی آن می‌باشد. چون مجموع امتیازات وزنی از ۳/۵ بالاتر است نشان‌دهنده این است که توسعه طبیعت‌گردی در تالاب گندمان، تحت تأثیر عوامل داخلی (نقاط قوت و ضعف) قرارگرفته است.

مشابه جدول تجزیه‌وتحلیل عوامل داخلی (قوت‌ها و ضعف‌ها)، جدول خلاصه تجزیه‌وتحلیل عوامل خارجی تهیه شد (جدول ۲). چون مجموع امتیازات وزنی همانند نقاط قوت و ضعف بالاتر از ۳/۵ است نشان می‌دهد که توسعه طبیعت‌گردی، تحت تأثیر عوامل خارجی (فرصت‌ها و تهدیدها) نیز قرارگرفته است. هدف این مرحله بررسی آثار محیط خارجی منطقه موردمطالعه جهت شناسایی فرصت‌ها و تهدیدها است.

جدول ۱: ماتریس عوامل داخلی مؤثر بر توسعه طبیعت‌گردی تالاب گندمان (IFAS).

ابعاد توسعه	نقاط قوت (Strengths)	وزن	وزن نسبی	درجه	امتیاز وزنی
اقتصادی	۱- اقتصاد متکی بر کشاورزی و دامداری	۱۶	.۰۱۷۷۳۶۳	۲	.۰۳۵۷۴
	۲- وجود صنایع‌دستی ویژه قالیبافی در ساختار اقتصادی منطقه	۱۷,۵	.۰۱۹۳۹۹۲	۴	.۰۷۷۵۹
	۳- خودکفایی نسبی روستاهای منطقه در تولید محصولات کشاورزی نظیر گندم	۱۶,۵	.۰۱۸۲۹۰۷	۳	.۰۳۶۵۸
	۴- مرغوبیت خاک اراضی زراعی محدوده تالاب	۱۸	.۰۱۹۹۵۳۴	۴	.۰۷۹۱۸
	۵- وجود نیروی فعال و آماده‌به‌کار در روستا و شهرهای مجاور تالاب	۱۸,۷	.۰۲۰۷۲۹۴	۵	.۱۰۳۶
اجتماعی	۶- وجود آداب‌ورسوم و سنن مردم بومی منطقه	۱۵	.۰۱۶۶۲۹۷	۱	.۰۱۶۶۲

[Downloaded from jweb.ahvaz.iau.ir on 2026-10-06]

	۷- عدم وجود اختلافات قومی و قبیله‌ای در منطقه	۱۵,۵	.۰۱۷۱۸۲۱	۲	.۰۳۴۳۶
	۸- افزایش سطح سواد در منطقه در جند سال اخیر	۱۶	.۰۱۷۷۳۶۴	۲	.۰۳۵۴۷
	۹- افزایش جمعیت فعال در بین روستاها و نیروی انسانی به‌عنوان یک منبع برجسته	۱۷,۴	.۰۱۹۲۸۸۳	۴	.۰۷۷۱۵
	۱۰- وجود همگنی اجتماعی، فرهنگی، قومی و مذهبی در سطح منطقه	۱۷	.۰۱۸۸۴۴۹	۳	.۰۵۶۵۳
	۱۱- زمینه پذیرش مهمان و وجود فرهنگ مهمان‌پذیری در مردم استان و محدوده موردمطالعه	۱۸	.۰۱۹۹۵۳۴	۴	.۰۷۹۸۱
	۱۲- آداب‌ورسوم، فرهنگ محلی، پوشش خاص زنان و مردان و سنت‌های خاص مردم منطقه	۱۸,۴	.۰۲۰۳۹۶۹	۵	.۱۰۱۹
اکولوژیکی	۱۳- وجود چشم اندازه‌ای زیبا و منحصربه‌فرد (تالاب و چشمه)، وجود گونه‌های گیاهی	۱۹,۵	.۰۲۱۶۱۶۲	۵	.۱۰۸۰
	۱۴- محیطی آرام و دل‌نشین برای تمرد اعصاب شهرنشینان	۱۹	.۰۲۱۰۶۲	۵	.۱۰۵۳
	۱۵- برخورداری از اقلیم مناسب در فصل بهار و تابستان	۱۸,۷	.۰۲۰۷۲۹۴	۵	.۱۰۳۶
	۱۶- میانگین دمای سالیانه مناسب و اقلیم آسایش گردشگری	۱۸	.۰۱۹۹۵۳۴	۴	.۰۷۹۸۱
	۱۷- وجود پوشش‌های گیاهی و جانوری در محدوده اراضی تالابی که امکان پژوهش را فراهم می‌سازد.	۱۹	.۰۲۰۷۲۹۴	۵	.۱۰۵۳
		۱۸,۷	.۰۲۰۷۲۹۴	۵	.۱۰۳۶
	۱۸- وجود منابع آبی مناسب در منطقه در اثر ریزش‌های جوی و منابع آب زیرزمینی	۱۸	.۰۱۹۹۵۳۴	۴	.۰۷۹۸۱
	۱۹- موقعیت مناسب جغرافیایی نسبت به سکونتگاه‌های شهری و روستایی هم‌جوار				
زیرساختی	۲۰- وجود زیرساخت‌هایی برای توسعه گردشگری (گازرسانی، آب‌رسانی، برق و مخابرات) در منطقه	۱۹,۵	.۰۲۱۶۱۶۲	۵	.۱۰۸۰
		۱۸	.۰۱۹۹۵۳۴	۴	.۰۷۹۸۱
	۲۱- برخورداری منطقه از امکانات بهداشتی – درمانی مناسب در روستاها و شهرها بافاصله معقول	۱۷,۵	.۰۱۹۳۹۹۲	۴	.۰۷۷۵۹
	۲۲- مسافت کم با شهروندمان به‌عنوان کانون شهری در ارتباط با تالاب	۱۷,۵	.۰۱۹۳۹۹۲	۴	.۰۷۷۵۹
	۲۳- سهولت دسترسی به شبکه حمل‌ونقل جاده‌ای				
بازاریابی	۲۴- قرارگیری در مسیر جاده ترانزیتی مواصلاتی جدید کشور با استان خوزستان	۱۹	.۰۲۰۷۲۹۴	۵	.۱۰۵۳
	۲۵- قرارگیری در محور حیاتی چهارمحال به خوزستان و محور ۶ گردشگری استان	۱۹,۵	.۰۲۱۶۱۶۲	۵	.۱۰۸۰
	۲۶- موقعیت استقرار و هم‌جواری با استان‌های پرجمعیت و صنعتی خوزستان و اصفهان	۱۸	.۰۱۹۹۵۳۴	۴	.۰۷۹۸۱
مجموع					۲,۰۵۶
ابعاد توسعه	نقاط ضعف (Weaknesses)	وزن	وزن نسبی	درجه	امتیاز وزنی
اقتصادی	۱- عدم توان مالی ساکنین منطقه در جهت خرید علوفه و سرمایه‌گذاری در گردشگری منطقه	۱۴,۵	.۰۱۶۰۷۳۶	۱	.۰۱۵۵۱
	۲- عدم برنامه‌ریزی صحیح در جهت انتقال محصولات دامی و کشاورزی به بازار فروش	۱۵	.۰۱۶۶۲۷۹	۱	.۰۱۶۶۲
	۳- پایین بودن هزینه مصرفی فراغت و گردشگری در سبد مصرفی خانوارها در سطح منطقه	۱۶	.۰۱۷۷۳۶۳	۲	.۰۳۵۴۷
	۴- پایین بودن سطح درآمد مردم محلی از فعالیت‌های کشاورزی و دامداری	۱۷	.۰۱۸۸۴۴۹	۳	.۰۵۶۵۳
اجتماعی	۵- مالکیت خصوصی اراضی محدوده تالاب که امکان فعالیت غیراستاندارد را فراهم می‌کند.	۱۸	.۰۱۹۹۵۳۴	۴	.۰۷۹۸۱
	۶- بالا بودن بار تکفل در منطقه نسبت به شهرستان بروجن و استان	۱۵	۰۱۶۶۲۷۹	۱	.۰۱۶۶۲
	۷- پایین بودن سطح اشتغال زنان نسبت به مردان در منطقه	۱۴	.۰۱۵۵۱۹۳	۱	.۰۱۶۰۷
	۸--نرخ پایین سواد، بخصوص در میان زنان	۱۳,۷	.۰۱۵۱۸۶۸	۱	.۰۱۵۱۸
	۹- فقدان مراکز پژوهشی و آموزشی درزمینه‌ی پرورش نیروی متخصص فعال در گردشگری	۱۷,۸	.۰۱۹۷۳۱۷	۴	.۰۷۸۹۲
اکولوژیکی	۱۰- فقر منابع طبیعی در منطقه	۱۶,۳	.۰۱۸۰۶۹	۳	.۰۵۴۲۰
	۱۱- سیل‌خیز بودن منطقه	۱۷	.۰۱۸۸۴۴۹	۳	.۰۵۶۵۳
	۱۲- کاهش سطح آب‌های زیرزمینی منطقه به‌واسطه برداشت بی‌رویه	۱۸,۴	.۰۲۰۳۹۶۹	۵	.۰۸۱۵۸
	۱۳- آلوده بودن محیط طبیعی تالاب و اراضی وابسته به آن	۱۶,۶	.۰۱۸۴۰۱۵	۳	.۰۵۵۲۰
	۱۴- کاهش پوشش گیاهی درون محدوده تالاب به‌واسطه آتش‌سوزی‌های اخیر در تالاب	۱۸,۴	.۰۲۰۳۹۶۹	۴	.۰۸۱۵۸

[Downloaded from jweb.ahvaz.iau.ir on 2026-10-06]

	۱۵- کاهش حضور پرندگان مهاجر به منطقه در چند سال اخیر به‌واسطه خشک‌سالی	۱۸	.۰۱۹۹۵۳۴	۴	.۰۷۹۸۱
	۱۶- عدم رعایت مبانی توسعه پایدار در منطقه و بخصوص محدوده تالاب	۱۷,۸	.۰۱۹۷۳۱۷	۴	.۰۷۸۹۲
	۱۷- دور شدن تالاب از لیست سازمان‌های بین‌المللی و کنوانسیون رامسر	۱۹	.۰۲۰۷۲۹۴	۵	.۱۰۵۳
	۱۸- دمای پایین در فصل سرد سال.و فصلی بودن گردشگری در منطقه	۱۷,۶	.۰۱۹۵۱	۴	.۰۷۸۰۴
زیرساختی	۱۹- کمبود خدمات رفاهی به‌ویژه مهمان‌پذیر و هتل در شهر گندمان جهت اقامت گردشگران	۱۸	.۰۱۹۹۵۳۴	۴	.۰۷۹۸۱
	۲۰- کمبود خدمات بهداشتی درمانی بخصوص بیمارستان در شهر گندمان به‌عنوان تنها شهر منطقه	۱۸	.۰۱۹۹۵۳۴	۴	.۰۷۹۸۱
	۲۱- کمبود خدمات تجاری و خدماتی در روستاهای منطقه	۱۵	.۰۱۶۶۲۷۹	۱	.۰۱۶۶۲
	۲۲- کمبود راه‌های آسفالته و نامناسب بودن راه‌های فعلی	۱۷,۹	.۰۱۹۸۴۲۶	۴	.۰۷۹۳۷
	۲۳- کمبود خدمات پذیرایی در منطقه با توجه به ترانزیتی بودن مسیر	۱۷	.۰۱۸۸۴۴۹	۳	.۰۵۶۵۳
بازاریابی	۲۴- ضعف مدیریت تقاضا	۱۷	.۰۱۸۸۴۴۹	۳	.۰۵۶۵۳
	۲۵- پایین بودن مدت اقامت گردشگران در منطقه	۱۸	.۰۱۹۹۵۳۴	۴	.۰۷۹۸۱
	۲۶- نبود تبلیغات گردشگری در جهت شناساندن جاذبه‌های گردشگری منطقه به هم‌وطنان	۱۷,۳	.۰۱۹۱۷۷۵	۴	.۰۷۶۷۰
مجموع		۹۰۲,۱			۱,۵۴۷۶

جدول ۲: ماتریس عوامل خارجی مؤثر بر توسعه اکو توریسم تالاب گندمان (EFAS).

ابعاد توسعه	فرصت‌ها (Opportunities)	وزن	وزن نسبی	درجه	امتیاز وزنی
اقتصادی	۱- وجود نیروی کار ارزان و فراوان در استان به‌ویژه در مناطق روستایی برای اقدامات اجرایی طرح	۱۸	.۰۲۵۵۴۲۸	۴	.۱۰۲۱
	۲- افزایش سهم ناحیه در مبادلات گردشگری و تولید ناخالص داخلی	۱۷	.۰۲۴۱۲۳۷	۳	.۰۷۲۲۳
	۳- درآمدزایی برای مردم کم‌درآمد منطقه	۱۸,۵	.۰۲۶۲۵۲۳	۵	.۱۳۱۲
	۴- گرایش بخش خصوصی درزمینه‌ی سرمایه‌گذاری در بخش گردشگری منطقه	۱۷,۶	.۰۲۴۹۷۵۲	۴	.۰۹۹۹۰
	۵- مشوق‌های مالی و وام‌های بلندمدت دولت جهت سرمایه‌گذاری در بخش گردشگری	۱۷	.۰۲۴۱۳۳۷	۳	.۰۷۲۳۷
اجتماعی	۶- ایجاد اشتغال (مستقیم و غیرمستقیم) و کارآفرینی برای جمعیت جوان و کاهش نرخ بیکاری در منطقه	۱۹	.۰۲۶۹۶۱۸	۵	.۱۳۴۸
	۷- بالا رفتن سطح فرهنگ مردم در برخورد بافرهنگ‌های متفاوت	۱۷,۶	.۰۲۴۹۷۵۲	۴	.۰۹۹۹۰
	۸- غنی شدن تجارب فرهنگی افراد جامعه	۱۸,۳	.۰۲۵۹۶۸۵	۴	.۱۰۳۸
	۹- بالا رفتن سطح سواد و افزایش تعداد باسوادانی که دارای تحصیلات دانشگاهی می‌باشند.	۱۸,۳	.۰۲۵۹۶۸۵	۴	.۱۰۳۸
	۱۰- احیای سنت‌ها و بازی‌های بومی – محلی در منطقه	۱۸,۵	.۰۲۶۲۵۲۳	۵	.۱۳۱۲
اکولوژیکی	۱۱- استفاده از مزایای برجسته ذخایر ژنتیکی ایران چون تالاب چشمه‌ها در جهت تحقق بخشیدن به فواید تالاب.	۱۹	.۰۲۶۹۶۱۸	۵	.۱۳۴۸
	۱۲- توجه بیشتر مسئولین به تالاب و اتخاذ تدابیر امنیتی در جهت حفاظت از ذخایر طبیعی، تنوع جانوری و پوشش گیاهی تالاب	۱۹,۵	.۰۲۷۶۷۱۳	۵	.۱۳۸۳
	۱۳- توجه بازارهای گردشگر فرست به مناطق بکر و توسعه‌یافته گردشگری	۱۹	۰۲۶۹۶۱۸	۵	.۱۳۴۸
زیرساختی	۱۴- توجه مسئولین و دستگاه‌های متولی امر گردشگری در جهت فراهم کردن زیرساخت‌های گردشگری در منطقه	۱۹	۰۲۶۹۶۱۸	۵	.۱۳۴۸
	۱۵- افزایش امکانات مخابراتی	۱۷	.۰۲۴۱۲۳۷	۳	.۰۷۲۳۷
	۱۶- افزایش و بهبود راه‌های دسترسی به منطقه بخصوص راه‌های روستایی	۱۸,۷	.۰۲۶۵۳۶۱	۵	.۱۳۲۶
		۱۸,۹	.۰۲۶۸۱۹۹	۵	.۱۳۴۰

[Downloaded from jweb.ahvaz.iau.ir on 2026-10-06]

	۱۷- بهبود خدمات بهداشتی – درمانی منطقه که علاوه بر گردشگران مردم محلی نیز از آن استفاده می‌کنند.				
بازاریابی	۱۸- فروش محصولات کشاورزی، محصولات دامی و لبنی ساکنین به گردشگران	۱۸	۰۲۵۵۴۲۸.	۴	۱۰۲۱.
	۱۹- قرارگیری شهر گندمان در موقعیت استراتژیک و در گذرگاه ارتباطی سه شهرستان	۱۷,۵	۰۲۴۸۳۳۳.	۴	۰۹۹۳۳.
مجموع					۲,۱۳۵۲
ابعاد توسعه	تهدیدها (Threat)	وزن	وزن نسبی	درجه	امتیاز وزنی
اقتصادی	۱- افزایش قیمت زمین و بورس‌بازی زمین و بالطبع افزایش هزینه‌های ایجاد تأسیسات گردشگری و مقرون‌به‌صرفه نبودن آن	۱۹	۰۲۶۹۶۱۸.	۵	۱۳۴۸.
		۱۷	۰۲۴۱۲۳۷.	۳	۰۷۲۳۷.
	۲- بی‌میل شدن ساکنین منطقه از فعالیت‌های کشاورزی و دام‌پروری به‌واسطه درآمد پایین این فعالیت‌ها	۱۶,۵	۰۲۳۴۱۴۲.	۳	۰۷۰۲۴.
	۳- آسیب‌پذیری کشاورزی منطقه به‌واسطه توسعه فعالیت‌های گردشگری در منطقه	۱۴,۵	۰۲۰۵۷۶۱.	۱	۰۲۰۵۷.
	۴- افزایش شغل‌های کاذب در منطقه همانند سیگارفروشی				
اجتماعی	۵- افزایش مهاجرت از روستاهای اطراف منطقه	۱۷	۰۲۴۱۲۳۷.	۳	۰۷۲۳۷.
	۶- افزایش بیکاری بین ساکنین روستاهای منطقه	۱۷,۸	۰۲۵۲۵۹.	۴	۱۰۱۰.
	۷- عدم وجود مدیریت یکپارچه و هماهنگ درزمینه‌ی حفاظت از تالاب	۱۸,۹	۰۲۶۸۱۹۹.	۵	۱۳۴۰.
	۸- مشکلات ناشی از برخورد بین جامعه میهمان با میزبان و عدم تعامل بین آن‌ها	۱۸,۳	۰۲۵۹۶۸۵.	۴	۱۰۳۸.
	۹- آسیب‌پذیری ساختارهای فرهنگ بومی در صورت توسعه بدون برنامه فعالیت‌های گردشگری	۱۵	۰۲۱۲۸۵۷.	۱	۰۲۱۲.
اکولوژیکی	۱۰- انتقال هرز آب‌های آلوده کشاورزی به محدوده اراضی تالاب	۱۶,۵	۰۲۳۴۱۴۲.	۳	۰۷۰۲.
	۱۱- از بین رفتن آشیان‌های اکولوژیک پرندگان و کانوران تالابی	۱۷	۰۲۴۱۲۳۷.	۳	۰۷۲۳.
	۱۲- از بین رفتن پوشش گیاهی اراضی تالاب به دلیل آتش‌سوزی و چرای بی‌رویه	۱۸	۰۲۵۵۴۲۸.	۴	۱۰۲۱.
	۱۳- از بین رفتن سلامت و نظافت محیط طبیعی تالاب	۱۷,۵	۰۲۴۸۳۳۳.	۴	۰۹۹۳۳.
	۱۴- آسیب‌پذیری منطقه به سبب بارگذاری بیش از ظرفیت تحمل	۱۷	۰۲۴۱۲۳۷.	۳	۰۷۲۳۷.
	۱۵- تخریب گونه‌های گیاهی و نابودی حیات جانوری	۱۹	۰۲۶۹۶۱۸.	۵	۱۳۴۸.
زیرساختی	۱۶- ایجاد پوشش آسفالته با عملکرد ترددی که عملاً نقش فضای گردشگری موجود را از بین می‌برد.	۱۵	۰۲۱۲۸۵۷.	۱	۰۲۱۲۸.
	۱۷- افزایش بی‌رویه ساخت‌وساز در حواشی تالاب	۱۵,۸	۰۲۲۴۹۰۹.	۲	۰۴۴۸۴
	۱۸- توسعه فیزیکی روستاهای اطراف تالاب	۱۷	۰۲۴۱۲۳۷.	۳	۰۷۲۳۷.
	۱۹- پرخطر بودن و خطرپذیر بودن مسیرهای ارتباطی منطقه	۱۶	۰۲۲۷۰۴۷.	۲	۰۴۵۴۰.
بازاریابی	۲۰- موقعیت عبوری منطقه به دلیل عدم ارائه خدمات گردشگری و نقطه مکث در منطقه	۱۷	۰۲۴۱۲۳۷.	۳	۰۷۲۳۷.
	۲۱- وجود مقاصد رغیب در منطقه با محصول گردشگری مشابه مانند تالاب بین‌المللی چغاخور و امامزاده حمزه علی	۱۸,۵	۰۲۶۲۵۲۳.	۵	۱۳۱۲.
مجموع		۷۰۴,۷			۱,۶۶۹۵

بر اساس جدول شماره‌های ۱ و ۲، ۲۶ نقطه قوت در برابر ۲۶ نقطه‌ضعف و ۱۹ فرصت در برابر ۲۱ تهدید برای توسعه طبیعت‌گردی تالاب گندمان شناسایی شد. درمجموع ۴۵ نقطه قوت و فرصت به‌عنوان مزیت‌ها و ۴۷ نقطه‌ضعف و تهدید به‌عنوان محدودیت‌ها تعیین گردید. اما ازنظر وزن نهایی و اثرگذاری این عوامل، نقاط قوت و فرصت با امتیاز ۴,۱۹ در مقابل نقاط ضعف و تهدید با امتیاز وزنی ۳,۲۱۷۱ از وضعیت مناسب‌تری برخوردار می‌باشد. بنابراین نشان‌دهنده توانمندی بالای تالاب گندمان در جهت توسعه طبیعت‌گردی است. در مرحله بعد جدولی ترسیم گردید و

[Downloaded from jweb.ahvaz.iau.ir on 2026-10-06]

کلیه نقاط قوت، ضعف، فرصت و تهدیدات موجود شناسایی‌شده بر اساس امتیاز اکتسابی مرتب شدند تا بر اساس آن‌ها به تدوین استراتژی پرداخته شود. نتایج در جدول ۳ مشاهده می‌گردد.

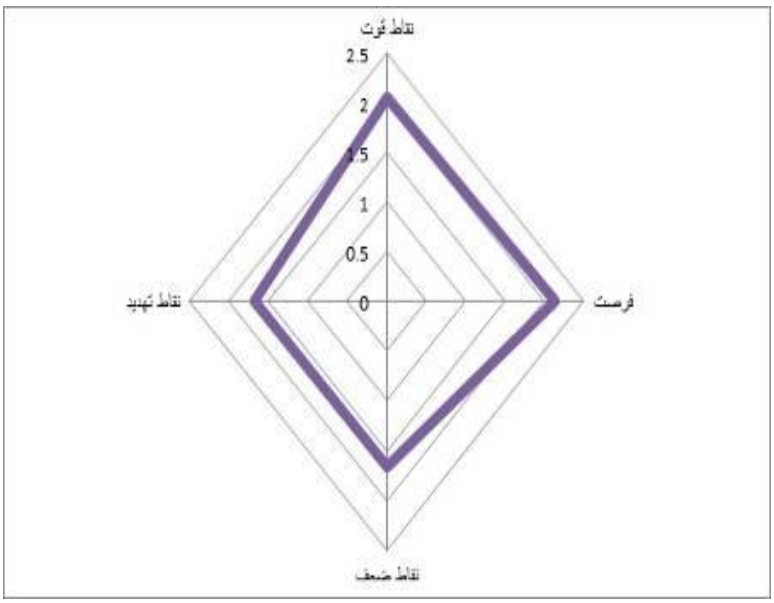

جدول ۳: ماتریس خلاصه استراتژی‌های لازم جهت توسعه طبیعت‌گردی در تالاب گندمان.

عوامل داخلی	نقاط قوت (s)	نقاط ضعف (w)
عوامل خارجی	۱- وجود چشم اندازه‌ای زیبا و منحصربه‌فرد. (تالاب و چشمه) وجود گونه‌های گیاهی. S1 ۲- وجود زیرساخت‌های برای توسعه گردشگری (گازرسانی، آب‌رسانی، برق و مخابرات) در منطقه. S2 ۳- قرارگیری در محور حیاتی چهارمحال به خوزستان و محور ۶ گردشگری استان. S3 ۴- قرارگیری در مسیر جاده ترانزیتی مواصلاتی جدید کشور با استان خوزستان. S4 ۵- وجود پوشش‌های گیاهی و جانوری در محدوده اراضی تالابی که امکان پژوهش و تحقیق را فراهم می‌سازد. S5 ۶- محیطی آرام و دل‌نشین برای تمتدد اعصاب شهرنشینان. S6 ۷- وجود منابع آبی مناسب در منطقه در اثر ریزش‌های جوی و منابع آب زیرزمینی. S7 . . ۲۶- افزایش سطح سواد در منطقه در جند سال اخیر. S26	۱- دور شدن تالاب از لیست سازمان‌های بین‌المللی و کنوانسیون رامسر. W1 ۲- کاهش پوشش گیاهی درون محدوده تالاب به‌واسطه آتش‌سوزی‌های اخیر در تالاب. W2 ۳-کاهش سطح آب‌های زیرزمینی منطقه به‌واسطه برداشت بی‌رویه. W3 ۴- کاهش حضور پرندگان مهاجر به منطقه در چند سال اخیر به‌واسطه خشک‌سالی. W4 ۵- کمبود خدمات رفاهی به‌ویژه مهمان‌پذیر و هتل در شهر گندمان جهت اقامت گردشگران. W5 ۶- کمبود خدمات بهداشتی درمانی بخصوص بیمارستان در شهر گندمان به‌عنوان تنها شهر منطقه. W6 ۷- پایین بودن مدت اقامت گردشگران در منطقه. W7 ۸- مالکیت خصوصی اراضی محدوده تالاب که امکان فعالیت غیراستاندارد را فراهم می‌کند. W8 . .

[Downloaded from jweb.ahvaz.iau.ir on 2026-10-06]

۲۶- نرخ پایین سواد، بخصوص در میان زنان. W26

فرصت‌ها (O)	استراتژی (SO)	استراتژی (WO)
۱- توجه بیشتر مسئولین به تالاب و اتخاذ تدابیر امنیتی در جهت حفاظت از ذخایر طبیعی، تنوع جانوری و پوشش گیاهی تالاب. O1 ۲- توجه مسئولین و دستگاه‌های متولی امر گردشگری در جهت فراهم کردن زیرساخت‌های گردشگری در منطقه. O2 ۳- استفاده از مزایای برجسته ذخایر ژنتیکی ایران جون تالاب و چشمه‌ها در جهت تحقق بخشیدن به فواید تالاب. O3 ۴- توجه بازارهای گردشگر فرست به مناطق بکر و توسعه‌یافته گردشگری. O4 ۵- ایجاد اشتغال (مستقیم و غیرمستقیم) و کارآفرینی برای جمعیت جوان و کاهش نرخ بیکاری در منطقه. O5 ۶- بهبود خدمات بهداشتی – درمانی منطقه که علاوه بر گردشگران مردم محلی نیز از آن استفاده می‌کنند. O6 ۷- افزایش و بهبود راه‌های دسترسی به منطقه بخصوص راه‌های روستایی. O7 ۸- احیای سنت‌ها و بازی‌های بومی محلی در منطقه. O8 ۹- درآمدزایی برای مردم کم‌درآمد منطقه. O9 . . ۱۹- افزایش امکانات مخابراتی. O19	۱- ایجاد تنوع در فعلیت‌های گردشگری از طریق توسعه جاذبه‌های ویژه و انسان‌ساخت هماهنگ با محیط طبیعی. ۲- تأمین امکانات و خدمات بر اساس برآورد نیازها، خواست و تقاضای گردشگران بازارهای هدف. ۳- تهیه فیلم‌های مستند و تبلیغاتی گردشگری به‌منظور معرفی تالاب به هم‌وطنان به‌منظور جذب گردشگر و جذب سرمایه‌گذار برای فراهم کردن زیرساخت‌ها. ۴- تأمین امکانات اقامتی موقت جهت جذب گردشگران عبوری محور ۶ گردشگری استان و مسیر ترانزیتی خوزستان. ۵- فراهم کردن زمینه مشارکت و همکاری بیشتر ساکنین منطقه با تشکیل جلسات عمومی و خصوصی. ۶- ایجاد مسیرهای مناسب پیاده‌روی برای استفاده از محیط آرام تالاب و تماشای گونه‌های گیاهی و جانوری تالاب.	۱- فراهم کردن خدمات رفاهی ویژه جهت اقامت گردشگران در منطقه با استفاده از کمک مسئولین ذی‌ربط از طریق معرفی سرمایه‌گذار بخش خصوصی و اعطای تهسیلات بانکی. ۲- اتخاذ تدابیر امنیتی در جهت حفاظت از ذخایر تالاب با کمک مسئولین مربوطه جهت حفظ نام تالاب در لیست سازمان‌های بین‌المللی و کنوانسیون رامسر. ۳- اتخاذ روش‌هایی جهت تعامل مسئولانه گردشگران با محیط‌زیست و طبیعت منطقه. ۴- اشتغال‌زایی بخش گردشگری با بهره‌گیری از نیروهای تحصیل‌کرده و آموزش‌دیده محلی. ۵- انجام برنامه‌های بازاریابی و ایجاد پایگاه‌های اطلاع‌رسانی در جهت جذب گردشگر عبوری محور ترانزیتی خوزستان. ۶- توجه به حفظ محیط‌زیست با رعایت و پرهیز از آلوده‌کننده‌ها و انجام فعالیت‌هایی که زندگی جانوری منطقه را به خطر بیندازد.

تهدیدات (T)	استراتژی (ST)	استراتژی (WT)
۱- افزایش قیمت زمین و بورس‌بازی زمین و بالطبع افزایش هزینه‌های ایجاد تأسیسات گردشگری و مقرون‌به‌صرفه نبودن آن. T1 ۲- تخریب گونه‌های گیاهی و نابودی حیات جانوری. T2 ۳- عدم وجود مدیریت یکپارچه و هماهنگ درزمینه‌ی حفاظت از تالاب. T3	۱- اتخاذ سیاست‌هایی جهت جلوگیری از افزایش نرخ زمین و بهابازار بازی در خریدوفروش زمین در محدوده تالاب. ۲- شناسایی گونه‌های گیاهی و جانوری و اتخاذ اقدامات علمی و عملی در راستای حفظ آن‌ها. ۳- برگزاری جلسات تخصصی بین دستگاه‌های تصمیم‌گیرنده برای اتخاذ یک سیاست مدیریتی یکپارچه. ۴- برآورد ظرفیت تحمل تنظیم بازار در فصول و پیک گردشگری منطقه و اتخاذ برنامه‌هایی جهت جلوگیری از تخریب محیط‌زیست.	۱- توجه اساسی به محدودیت‌ها و حساسیت‌های محیط طبیعی در توسعه تأسیسات موردنیاز گردشگران. ۲- تزریق آب‌های سطحی در فصل بارندگی به سفره‌های آب زیرزمینی برای جبران برداشت‌های بی‌رویه آب از منابع تحت‌الارضی. ۳- بازنگری در قوانین ارائه مجوزهای ساخت‌وساز در محدوده جاذبه‌های گردشگری و حفظ حریم تالاب در ارائه مجوز ساخت‌وساز و برخورد با ساخت سازهای غیرقانونی.

[Downloaded from jweb.ahvaz.iau.ir on 2026-10-06]

۴- وجود مقاصد رقیب در منطقه با محصول گردشگری مشابه مانند تالاب بین‌المللی چغاخور و امامزاده حمزه علی. T4 ۵- مشکلات ناشی از برخورد بین جامعه میهمان با میزبان و عدم تعامل بین آن‌ها. T5 ۶- از بین رفتن پوشش گیاهی اراضی تالاب به دلیل آتش‌سوزی و چرای بی‌رویه. T6 . . ۲۱- افزایش شغل‌های کاذب در منطقه همانند سیگارفروشی. T21	۵- برجسته نمودن ویژگی‌های متمایز منطقه در برنامه‌های تبلیغاتی و اطلاع‌رسانی نسبت به مقاصد گردشگری رقیب. ۶- تنوع ارائه محصولات گردشگری متناسب با فصول مختلف سال و اتخاذ روش‌های بازاریابی کارا در راستای جذب گردشگران در فصول سرد سال.	۴- بهسازی و ایمن نمودن جاده‌های دسترسی منتهی به تالاب و نصب تابلوهای راهنما در طول مسیر به‌منظور کاهش تصادفات جاده‌ای. ۵- بهره‌گیری از تکنولوژی‌های مدرن و همساز با محیط در ایجاد تأسیسات گردشگری منطقه به صورتی که چشم‌انداز طبیعی محیط را بر هم نزند. ۶- ارتقای موقعیت رقابتی منطقه از طریق بهبود کیفیت محصولات گردشگری و یا اتخاذ سیاست‌های همکاری با سایر مقاصد رقیب.

بر اساس جدول (۳)، برای هر یک از استراتژی‌های چهارگانه (WT, WO, ST, SO) ۶ استراتژی ارائه گردید اما چون ارزش و اهمیت تمامی استراتژی‌های ارائه‌شده برای هر یک از استراتژی‌های چهارگانه یکسان نمی‌باشد، لذا در این مرحله با استفاده از تکنیک سلسله مراتبی گروهی (AHP) و استفاده ازنظر ۱۰ تن از کارشناسان مربوطه بهترین استراتژی برای هر یک از این استراتژی‌های چهارگانه در محیط نرم‌افزار EXPERT CHOICE تعیین شد. وزن نسبی استراتژی‌ها در جدول ۴مشاهده می‌گردد.

جدول ٤: وزن نسبی استراتژی‌ها جهت استراتژی برتر.

WT	وزن نسبی	WO	وزن نسبی	ST	وزن نسبی	SO	وزن نسبی
WT1	.۱۴۷	WO1	.۰۸۹	ST1	.۲۴۴	SO1	.۱۶۵
WT2	.۱۰۰	WO2	.۲۷۵	ST2	.۱۶۰	SO2	.۲۴۴
WT3	.۱۷۱	WO3	.۱۳۵	ST3	.۲۱۵	SO3	.۲۴۱
WT4	.۲۱۵	WO4	.۱۷۳	ST4	.۱۳۷	SO4	.۱۵۳
WT5	.۲۶۸	WO5	.۰۹۵	ST5	.۰۹۸	SO5	.۰۹۰
WT6	.۰۹۹	WO6	.۲۳۳	ST6	۱۴۶	SO6	.۱۰۶

بناتر جدول ۴، در بین استراتژی‌های رقابتی – تهاجمی (SO)، استراتژی so2 (تأمین امکانات و خدمات بر اساس برآورد نیازها...) با امتیاز نسبی (۲۴۴.) به‌عنوان استراتژی برتر انتخاب شد. در بین استراتژی‌های تنوع (ST) استراتژی st1 (اتخاذ سیاست‌هایی جهت جلوگیری از افزایش نرخ زمین...) با امتیاز نسبی (۲۴۴.)، در بین استراتژی‌های پیشنهادی برای استراتژی بازنگری (WO) استراتژی wo2 (اتخاذ تدابیر امنیتی در جهت حفاظت از ذخایر تالاب با کمک مسئولین مربوطه...) و برای استراتژی‌های ارائه‌شده جهت استراتژی تدافعی (WT) استراتژیwt5 (بهره‌گیری از تکنولوژی‌های مدرن و همساز با محیط...) برترین استراتژی‌های توسعه طبیعت‌گردی تالاب گندمان انتخاب گردید.

پس از مشخص نمودن استراتژی‌های برتر می‌بایست اولویت اجرای استراتژی‌ها تعیین گردد. جهت تعیین اولویت استراتژی‌های توسعه طبیعت‌گردی تالاب گندمان و تعیین بهترین استراتژی از روش ANP به شرح زیر استفاده گردید.

گام اول: ساختن سلسله‌مراتب؛ جهت تبدیل زیر عوامل و استراتژی‌ها به حالتی که بتوان آن‌ها را با مدل ANP سنجید درخت سلسله مراتبی همانند شکل ۵ ایجاد گردید.

[Downloaded from jweb.ahvaz.iau.ir on 2026-10-06]

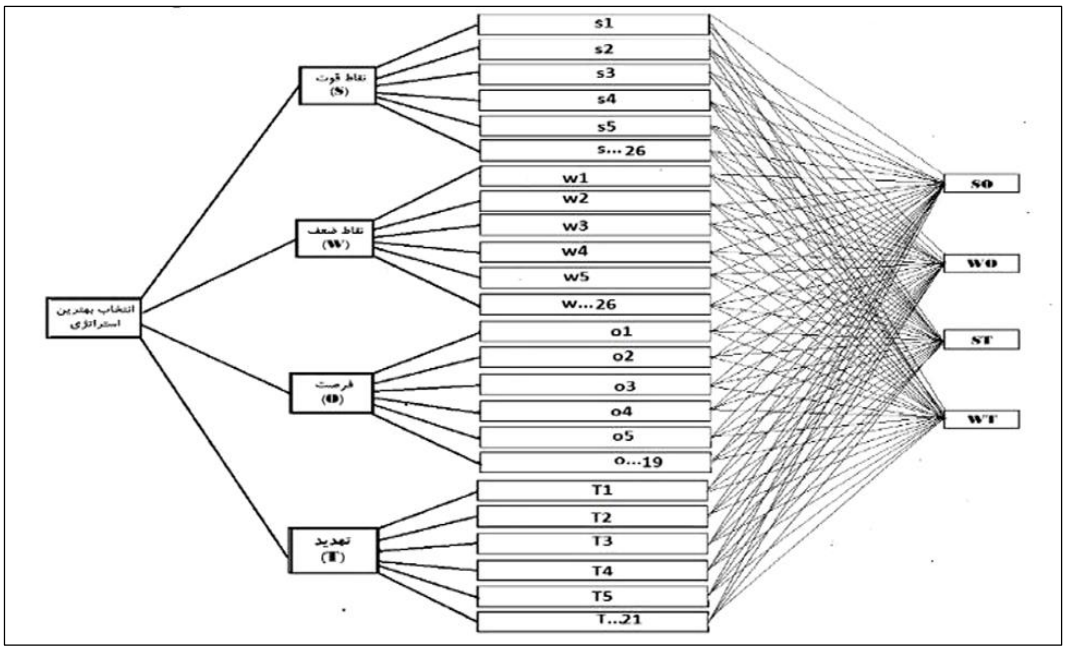

شکل ۵: درخت سلسله مراتبی مدل تحلیل شبکه‌ای (ANP).

در سطح اول درخت سلسله مراتبی (شکل ۵)، هدف (تعیین بهترین استراتژی) در دومین سطح مدل، برگ خریدهای SWOT که همان نقاط قوت، ضعف، فرصت و تهدیدات می‌باشند قرار می‌گیرد. اما در سطح سوم، زیر عوامل فاکتورهای SWOT که برای توسعه طبیعت‌گردی در تالاب شناسایی شدند و درنهایت هرکدام از استراتژی‌های چهارگانه (SO ,ST ,WO ,WT) در آخرین سطح مدل قرار گرفتند.

گام دوم: مقایسات زوجی؛ اکنون با فرض اینکه هیچ وابستگی بین گروه‌های SWOT نمی‌باشد، مقایسات زوجی بین این گروه‌ها بر مبنای معیار قرار دادن هدف (بهترین استراتژی) با یک مقیاس ۹- ۱ انجام شد. سپس با استفاده از نرم‌افزار Expert choise درجه اهمیت هر گروه به دست آمد. جدول (۵) مقایسات زوجی گروه‌های SWOT می‌باشد. میزان ناسازگاری در مقایسات زوجی باید کمتر از ۰,۱ باشد. درصورتی‌که از این حد تجاوز کند تحلیل‌گر باید در مقایسات خود تجدیدنظر نماید. میزان ناسازگاری در مقایسات زوجی در بالای جدول آمده است.

جدول ۵: ماتریس مقایسات زوجی گروه‌های SWOT – ناسازگاری (۰۵.).

گروه‌های SWOT	S	W	O	T	وزن نسبی
S	۱	۲	$\frac{۱}{۱.۵}$	۲	.۳۰۶
W	–	۱	$\frac{۱}{۱.۲}$	$\frac{۱}{۱.۵}$	.۱۷۷
O	–	–	۱	۱,۸	.۳۲۶
T	–	–	–	۱	.۱۹۲

بنابراین می‌توان بردار اهمیت گروه‌های SWOT را به‌صورت زیر خلاصه کرد.

[Downloaded from jweb.ahvaz.iau.ir on 2026-10-06]

$$w_1 = \begin{bmatrix} S \\ W \\ O \\ T \end{bmatrix} = \begin{bmatrix} ۰/۳۰۶ \\ ۰/۱۷۷ \\ ۰/۳۲۶ \\ ۰/۱۹۲ \end{bmatrix}$$

ماتریس ۱: وزن نسبی مقایسات زوجی گروه‌های SWOT.

گام سوم: یافتن وابستگی درونی گروه‌ها؛ با استفاده از تحلیل عوامل داخلی و خارجی مؤثر بر توسعه طبیعت‌گردی تالاب گندمان وابستگی بین عوامل SWOT به‌صورت شکل ۶ تشخیص داده شد. بر اساس وابستگی درونی ارائه‌شده در ماتریس ۲ مقایسه زوجی برای عوامل شکل گرفت. سپس بر مبنای این وابستگی‌های درونی ماتریس مقایسات زوجی تشکیل شد. به‌منظور جلوگیری از طولانی شدن مطلب از ارائه جدول‌های مقایسات زوجی خودداری گردید. بر مبنای این جدول‌ها ماتریس وابستگی گروه‌های SWOT به‌صورت زیر به دست آمد.

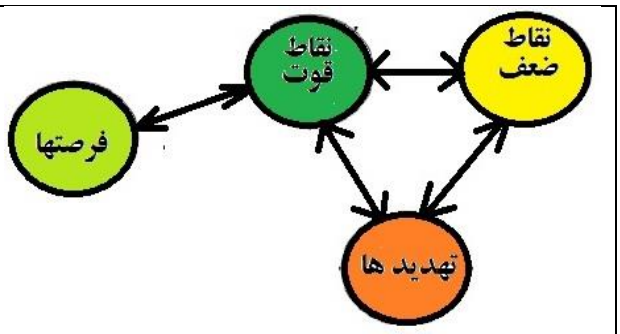

شکل ٦: وابستگی درونی عوامل توسعه طبیعت‌گردی تالاب گندمان.

$$W2 = \begin{array}{c} \\ S \\ W \\ O \\ T \end{array} \begin{array}{c} \begin{array}{cccc} S & W & O & T \end{array} \\ \begin{bmatrix} 1.000 & 0.602 & 1.000 & 0.615 \\ 0.226 & 1.000 & 0.000 & 0.385 \\ 0.551 & 0.000 & 1.000 & 0.000 \\ 0.223 & 0.398 & 0.000 & 1.000 \end{bmatrix} \end{array}$$

ماتریس ۲: مقایسات زوجی عوامل توسعه طبیعت‌گردی تالاب گندمان.

گام چهارم: یافتن اولویت‌های وابستگی درونی گروهی؛ به‌منظور محاسبه اولویت‌های درون‌گروهی ماتریس W1 در ماتریس W2 ضرب می‌شود (ماتریس ۳).

$$Wfactors = W2 * W1 = \begin{bmatrix} 1.000 & 0.602 & 1.000 & 0.615 \\ 0.226 & 1.000 & 0.000 & 0.385 \\ 0.551 & 0.000 & 1.000 & 0.000 \\ 0.223 & 0.398 & 0.000 & 1.000 \end{bmatrix} * \begin{bmatrix} 0.306 \\ 0.177 \\ 0.326 \\ 0.192 \end{bmatrix} = \begin{bmatrix} 0.856 \\ 0.320 \\ 0.494 \\ 0.330 \end{bmatrix} \rightarrow \frac{WFi}{\sum WFi} = \begin{bmatrix} 0.427 \\ 0.159 \\ 0.247 \\ 0.165 \end{bmatrix}$$

ماتریس ۳: محاسبه اولویت‌های درون‌گروهی (Wfactors).

همان‌طور که مشاهده می‌گردد، با لحاظ کردن وابستگی درونی بین عوامل، تفاوت معناداری بین اولویت‌بندی نخست که توسط مدل سلسله مراتبی (AHP) انجام گرفت با اولویت‌های مدل تحلیل شبکه (ANP) وجود دارد.

[Downloaded from jweb.ahvaz.iau.ir on 2026-10-06]

گام پنجم: یافتن اولویت‌های نسبی فاکتورهای SWOT؛ در این مرحله با استفاده از مقایسات زوجی بردارها، وزن فاکتورهایی که برای نقاط قوت، ضعف، فرصت‌ها و تهدیدات شناسایی‌شده؛ جهت توسعه طبیعت‌گردی تالاب گندمان به دست آمد. بردارهای مقایسات زوجی توسط نرم‌افزار Expert choice محاسبه گردید.

گام ششم: به دست آوردن اولویت‌های نهایی؛ در این مرحله اولویت‌های نهایی فاکتورهای SWOT با ضرب کردن اولویت‌های وابسته گروه‌های SWOT که در گام چهارم محاسبه شد با اولویت‌های نسبی فاکتورهای SWOT که در گام پنجم محاسبه گردید به دست می‌آید. سپس تمامی وزن‌های اولویت نهایی محاسبه‌شده در یک ماتریس قرار گرفت. ارائه ماتریس ۱*۹۲ امکان‌پذیر نبود، بنابراین ماتریس ۴ به شرح زیر ارائه گردید.

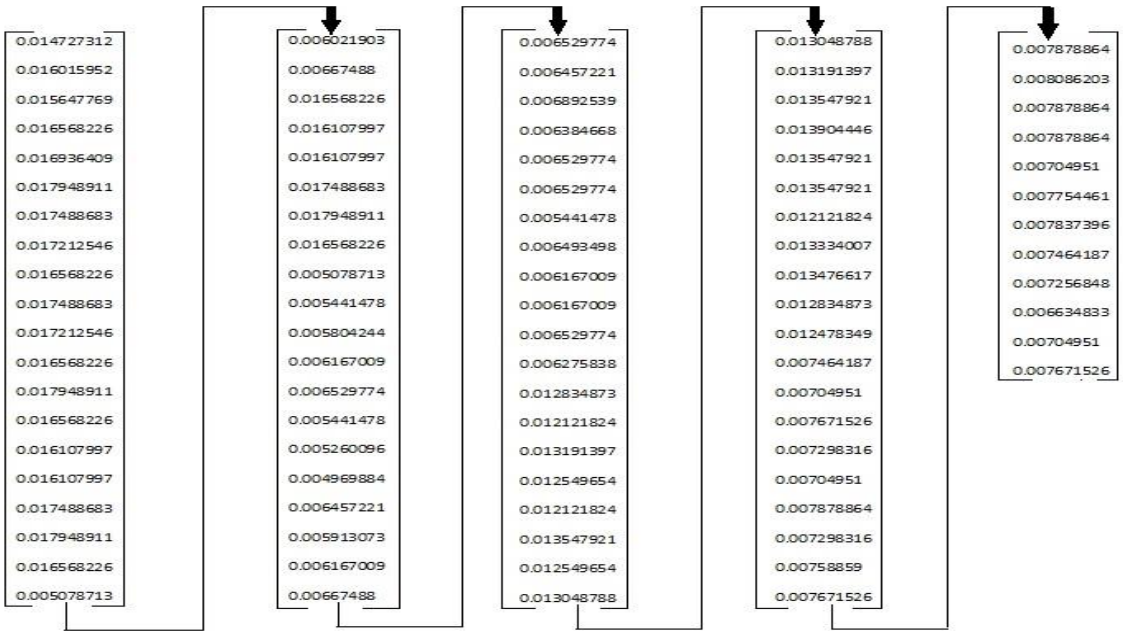

ماتریس ٤: اولویت‌های نهایی فاکتورهای Wsub - factors (global) S ,W ,O ,T

گام هفتم: به دست آوردن درجه اهمیت استراتژی؛ در این مرحله درجه اهمیت استراتژی‌ها با توجه به زیر عوامل SWOT هرکدام از آن‌ها در محیط نرم‌افزار Expert choise بررسی و وزن نسبی آن‌ها تعیین شد. وزن‌های محاسبه‌شده در ماتریس (۵) آمده است.

[Downloaded from jweb.ahvaz.iau.ir on 2026-10-06]

0.15	0.25	0.255	0.205	0.27	0.258	0.28	0.217	0.32	0.283	0.35	0.353	0.213	0.281	0.28	0.414	0.15	0.21	0.28
0.45	0.25	0.245	0.267	0.26	0.242	0.245	0.217	0.24	0.242	0.169	0.235	0.432	0.34	0.25	0.14	0.45	0.435	0.133
0.25	0.25	0.257	0.37	0.21	0.243	0.22	0.217	0.13	0.217	0.211	0.176	0.165	0.14	0.1	0.132	0.128	0.16	0.363
0.15	0.25	0.243	0.158	0.26	0.256	0.265	0.351	0.31	0.268	0.27	0.235	0.19	0.239	0.37	0.314	0.272	0.195	0.224
0.427	0.562	0.323	0.31	0.351	0.476	0.323	0.448	0.25	0.333	0.201	0.257	0.207	0.202	0.168	0.19	0.179	0.202	0.163
0.138	0.175	0.195	0.3	0.168	0.117	0.217	0.224	0.25	0.167	0.258	0.21	0.22	0.182	0.314	0.189	0.371	0.241	0.395
0.187	0.155	0.24	0.12	0.209	0.155	0.16	0.149	0.25	0.167	0.371	0.398	0.236	0.241	0.181	0.165	0.168	0.182	0.163
0.247	0.208	0.162	0.27	0.272	0.252	0.3	0.179	0.25	0.333	0.169	0.135	0.247	0.375	0.337	0.453	0.282	0.375	0.278
0.16	0.128	0.095	0.208	0.088	0.346	0.442	0.511	0.375	0.247	0.476	0.25	0.51	0.3	0.413	0.34	0.417	0.393	0.412
0.4	0.45	0.521	0.346	0.698	0.151	0.147	0.129	0.188	0.153	0.081	0.25	0.09	0.3	0.146	0.239	0.098	0.109	0.065
0.155	0.12	0.106	0.151	0.064	0.119	0.11	0.102	0.188	0.142	0.066	0.25	0.044	0.1	0.106	0.14	0.246	0.084	0.168
0.285	0.3	0.378	0.295	0.15	0.384	0.298	0.258	0.25	0.458	0.374	0.25	0.346	0.3	0.338	0.281	0.221	0.414	0.355
0.289	0.15	0.2	0.179	0.25	0.15	0.125	0.493	0.341	0.7	0.321	0.82	0.25	0.417	0.143	0.278	0.136	0.25	0.342
0.221	0.312	0.34	0.223	0.25	0.5	0.6	0.223	0.324	0.099	0.18	0.059	0.25	0.22	0.143	0.134	0.136	0.25	0.107
0.215	0.188	0.16	0.168	0.25	0.15	0.125	0.087	0.1	0.051	0.129	0.03	0.25	0.293	0.571	0.366	0.495	0.25	0.383
0.274	0.35	0.3	0.43	0.25	0.2	0.15	0.197	0.135	0.15	0.37	0.091	0.25	0.078	0.143	0.233	0.232	0.25	0.168
0.383	0.143	0.5	0.281	0.111	0.075	0.109	0.099	0.237	0.129	0.3	0.125	0.286	0.392	0.308	0.333			
0.107	0.429	0.167	0.219	0.444	0.534	0.572	0.284	0.285	0.646	0.15	0.313	0.143	0.144	0.257	0.213			
0.342	0.143	0.167	0.227	0.111	0.076	0.109	0.099	0.219	0.117	0.1	0.25	0.286	0.144	0.128	0.134			
0.168	0.286	0.167	0.282	0.333	0.314	0.209	0.518	0.259	0.108	0.45	0.313	0.286	0.32	0.308	0.32			

ماتریس ۵: درجه اهمیت استراتژی‌ها W4.

گام هشتم: به دست آوردن اولویت کلی استراتژیک؛ این مرحله که منعکس‌کننده رابطه درونی بین فاکتورهای SWOT است از ضرب ماتریس Wsub - factors (global) در W4 محاسبه می‌گردد.

رابطه ۱:

$$W4 * Wsub - factors (global) = Walternatives$$

وزن هرکدام از استراتژی‌ها در ماتریس زیر آمده است (ماتریس ۶).

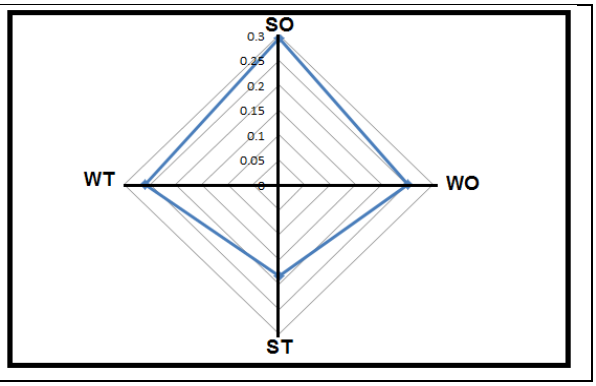

شکل ۸: نمودار تارعنکبوتی نهایی وزن استراتژی‌ها.

$$W_{alternatives} = \begin{bmatrix} SO \\ WO \\ ST \\ WT \end{bmatrix} = \begin{bmatrix} 0.294 \\ 0.252 \\ 0.183 \\ 0.259 \end{bmatrix}$$

ماتریس ٦: ماتریس وزن‌های نهایی استراتژی‌ها.

بحث و نتیجه‌گیری

در این پژوهش، درمجموع ۴۵ نقطه قوت و فرصت به‌عنوان مزیت‌ها و ۴۷ نقطه‌ضعف و تهدید به‌عنوان محدودیت‌های پیش روی تالاب گندمان شناسایی گردید. این بدان معنی است که تا جایی که امکان دارد بهره‌برداری و استفاده‌های مصرفی تالاب مثل شکار و صید را کمتر نموده و بیشتر روی بهبودی و بازسازی تالاب تمرکز شود (جعفری و اراززاده، ۱۳۹۰). اما ازنظر وزن نهایی و اثرگذاری این عوامل، نقاط قوت و فرصت با امتیاز (۴,۱۹) در مقابل نقاط ضعف و تهدید با امتیاز وزنی (۳,۲۱۷۱) از وضعیت مناسب‌تری برخوردار می‌باشد. بنابراین نشان‌دهنده پتانسیل بالای تالاب گندمان در جهت توسعه طبیعت‌گردی است.

[Downloaded from jweb.ahvaz.iau.ir on 2026-10-06]

همچنین نتایج پژوهش حاکی از این است که، در بین استراتژی‌های رقابتی- تهاجمی (SO) استراتژی so2 (تأمین امکانات و خدمات بر اساس برآورد نیازها،...) با امتیاز نسبی ۲۴۴. به‌عنوان استراتژی برتر انتخاب گردید. در بین استراتژی‌های تنوع (ST) استراتژی st1 (اتخاذ سیاست‌هایی جهت جلوگیری از افزایش نرخ زمین و بورس‌بازی در خریدوفروش زمین در محدوده تالاب) با امتیاز نسبی (۲۴۴.)، در بین استراتژی‌های پیشنهادی برای استراتژی بازنگری (WO) استراتژی wo2 (اتخاذ تدابیر امنیتی در جهت حفاظت از ذخایر تالاب با کمک مسئولین مربوطه جهت حفظ نام تالاب در لیست سازمان‌های بین‌المللی و کنوانسیون رامسر) با به دست آوردن امتیاز (۲۷۵.) از مجموع عدد یک در بین سایر استراتژی‌های این گروه بهترین امتیاز را به دست آورد. نهایتاً جهت استراتژی‌های ارائه‌شده برای استراتژی تدافعی (WT) استراتژی wt5 (بهره‌گیری از فنّاوری‌های مدرن و همساز با محیط در ایجاد تأسیسات گردشگری منطقه به صورتی که چشم‌انداز طبیعی محیط را بر هم نزند) با کسب امتیاز (۲۶۸.) به‌عنوان برترین استراتژی توسعه طبیعت‌گردی تالاب گندمان انتخاب شد.

در این تحقیق با اولویت‌بندی استراتژی‌ها و طی الگوریتم (ANP) و محاسبات سنگین در این زمینه نتایج زیر حاصل شد:

استراتژی رقابتی- تهاجمی (SO)" تأمین امکانات و خدمات بر اساس برآورد نیازها، خواست و تقاضای گردشگران بازارهای هدف" با کسب امتیاز (۲۹۴.) از مجموع عدد یک اولویت نخست را به خود اختصاص داد. استراتژی تدافعی (WT)" بهره‌گیری از تکنولوژی‌های مدرن و همساز با محیط در ایجاد تأسیسات گردشگری منطقه به صورتی که چشم‌انداز طبیعی محیط را بر هم نزند" با امتیاز (۲۵۹.) اولویت دوم را کسب نمود. استراتژی بازنگری (WO)" اتخاذ تدابیر امنیتی در جهت حفاظت از ذخایر تالاب با کمک مسئولین مربوطه جهت حفظ نام تالاب در لیست سازمان‌های بین‌المللی و کنوانسیون رامسر" با به دست آوردن امتیاز نزدیک به اولویت دوم یعنی (۲۵۲.) اولویت سوم را به خود اختصاص داد. درنهایت استراتژی تنوع (ST)" اتخاذ سیاست‌هایی جهت جلوگیری از افزایش نرخ زمین و بهابازار بازی در خریدوفروش زمین در محدوده تالاب"با امتیاز (۱۸۳.) اولویت چهارم و آخر را به دست آورد. نوحه‌گر و همکاران (۱۳۸۸) در مطالعه‌ای مشابه نشان دادند که استراتژی بازنگری WO۵ با ۱۶,۳۶ امتیاز با استراتژی حداکثر استفاده اقتصادی از ورود طبیعت گردها در فصول مناسب سال با حفظ ارزش‌های جزیره و مدل استراتژی رقابتی- تهاجمی SO۵ با امتیاز ۱۵,۶۵ با تأکید بر تبادلات فرهنگی شفاف با سایر کشورها به‌منظور معرفی قابلیت‌ها و جایگاه فرهنگ و آداب مردم جزیره و باهدف جذب هر چه بیشتر گردشگرهای داخلی و خارجی به‌عنوان بهترین استراتژی‌ها برای ارزیابی قابلیت‌های طبیعت‌گردی جزیره‌ی قشم محسوب می‌گردد. سرپرست و عیاشی (۱۳۹۰) در تحقیق "امکان‌سنجی توانمندی‌های اکو توریسم تالاب میقان به روش SWOT و ANP" دریافتند که تالاب میقان ازلحاظ طبیعت‌گردی و قابلیت ایجاد تورهای آموزشی و گردشی اهمیت فراوان دارد و ظرفیت تبدیل‌شدن به یکی از قطب‌های بوم گردی مناطق بیابانی به‌طور خاص و کشور ایران به‌طور عام را داراست. دهستانی (۱۳۸۳) در اظهارنظری مشابه دریافت که راهبرد مناسب جهت توسعه گردشگری آستارا بر اساس تکنیک سوات (SWOT)، راهبرد تدافعی است که بتواند با استفاده از عوامل مثبت بیرونی و درونی بر مشکلات داخلی و تهدیدهای بیرونی غلبه کند. در مطالعه "تدوین عوامل راهبردی مدیریتی جهت حفاظت تالاب انزلی با روش SWOT"، چهار نوع راهبردهای تهاجمی، تنوع، بازنگری و تدافعی ارائه شد. نتایج حاصل از این پژوهش نشان داد که پساب صنعتی، زباله ریزی، ورود رسوبات و استفاده بی‌رویه سموم کشاورزی و توسعه صنعتی مهم‌ترین موانع حفاظت تالاب بودند. همچنین بالا بودن تنوع زیستگاهی و گونه‌ای و پرندگان مهاجر، اهمیت بین‌المللی تالاب، جذب سرمایه‌های خارجی، قرارگیری بر سر شاهراه‌های مهاجرتی و حضور جوامع محلی باانگیزه مشارکت در اجرای طرح‌های حفاظتی، از توانمندی‌های تالاب می‌باشند که با اتکا به آن‌ها راهبردهای مطلوبی جهت حفاظت تالاب ارائه شد (جعفری و ارازززاده، ۱۳۹۰). احمدی (۱۳۸۸) در پژوهش" امکان‌سنجی و برنامه‌ریزی توسعه طبیعت‌گردی در تالاب چغاخور" نشان داد که فقدان زیرساخت‌های موردنیاز گردشگری به‌عنوان اساسی‌ترین عامل دافعه گردشگران از مناطق گردشگری و ازجمله تالاب چغاخور محسوب می‌گردد. همچنین عدم طراحی راهبردهای مناسب به‌منظور توسعه صنعت گردشگری در توسعه‌نیافتگی گردشگری منطقه مؤثر می‌باشد.

با در نظر گرفتن نتایج به‌دست‌آمده از این پژوهش، به مسئولین گردشگری پیشنهاد می‌گردد در اجرای برنامه‌های خود در محدوده تالاب گندمان به نتایج این بررسی توجه نمایند.

[Downloaded from jweb.ahvaz.iau.ir on 2026-10-06]

منابع

احمدی، ز.، ۱۳۸۸. امکان‌سنجی و برنامه‌ریزی توسعه اکو توریسم در تالاب چغاخور، پایان‌نامه کارشناسی ارشد جغرافیا و برنامه‌ریزی شهری، دانشگاه اصفهان.

افتخاری، ر.، مهدوی، ع.، ۱۳۸۵. راهکارهای توسعه گردشگری روستایی (نمونه موردی: دهستان لواسان کوچک) با استفاده از مدل SWOT، فصلنامه مدرس، انتشارات دانشگاه تربیت مدرس، شماره ۴۵، صفحات ۳۱ – ۱.

پارسایی، ا.، ۱۳۸٤. امکان‌سنجی نواحی مستعد اکو توریسم در استان کهکیلویه و بویر احمد با استفاده از GIS، پایان‌نامه کارشناسی ارشد جغرافیای طبیعی، دانشگاه تربیت مدرس.

جبل عاملی، م. س.، رضایی فر، آ.، لنگرودی، ع.، ۱۳۸٦. رتبه‌بندی ریسک پروژه با استفاده از فرآیند تصمیم‌گیری چند شاخصه، نشریه دانشکده فنی، شماره ۴۱ (۷)، صفحات ۸۷۱ – ۸۶۳.

جعفری، ش.، ارارزاده، ی.، ۱۳۹۰. تدوین عوامل راهبردی مدیریتی جهت حفاظت تالاب انزلی با روش SWOT، فصلنامه اکو بیولوژی تالاب، شماره ۱۰، صفحات ۴۶ – ۳۷.

حجازی، س. ج.، زارعی، ر.، گودرزی، م.، ۱۳۹۰. بررسی و ارزیابی اثرات جغرافیایی و زیست‌محیطی گردشگری با استفاده از مدل AHP (نمونه موردی: تالاب بین‌المللی شادگان)، فصلنامه اکو بیولوژی تالاب، شماره ۹، صفحات ۷۰ – ۵۹.

حکمت نیا، ح.، موسوی، م.، ۱۳۸۵. کاربرد مدل در جغرافیا با تأکید بر برنامه‌ریزی شهری و ناحیه‌ای، چاپ اول، نشر علم نوین، یزد، ۳۲۰ صفحه.

خورشید، ص.، رنجبر، ر.، ۱۳۸۹. تحلیل استراتژیک، تدوین و انتخاب استراتژی مبتنی بر ماتریس SWOT و تکنیک‌های تصمیم‌گیری چند شاخصه فازی، فصلنامه مدیریت صنعتی دانشکده علوم انسانی دانشگاه آزاد اسلامی واحد سنندج، شماره ۱۲، صفحات ۴۱ – ۱۹.

خورشید دوست، ع.، عادلی، ز.، ۱۳۸۸. استفاده از فرآیند تحلیل سلسله مراتبی برای یافتن مکان بهینه دفن زباله (مطالعه موردی: شهر بناب)، مجله محیط‌شناسی، شماره ۵۰، صفحات ۳۲ – ۲۷.

دهستانی، ب.، ۱۳۸۳. برنامه‌ریزی کالبدی گردشگری (مطالعه موردی: شهرستان آستارا)، پایان‌نامه کارشناسی ارشد جغرافیا و برنامه‌ریزی شهری، دانشکده علوم انسانی، دانشگاه تربیت مدرس.

رخشانی نصب، ح.، ضرابی، ا.، ۱۳۸۸. چالش‌ها و فرصت‌های توسعه اکو توریسم در ایران، مجله فضای جغرافیایی، شماره ۲۸، صفحات ۵۵ – ۴۱.

رضوانی، ع.، ۱۳۸۵. جغرافیا و صنعت توریسم، چاپ ششم، انتشارات پیام نور، تهران، ۲۲۵ صفحه.

رمضانی، ب.، قائمی راد، ط.، ۱۳۹۲. تحلیل توان‌های اکو توریستی تالاب بوجاق با استفاده از روش AHP، چشم‌انداز جغرافیایی در مطالعات انسانی، شماره ۲۳، صفحات ۴۰ – ۲۹.

سرپرست، ح.، عیاشی، ا.، ۱۳۹۰. امکان‌سنجی توانمندی‌های اکو توریسم تالاب میقان به روش SWOT و ANP، دومین همایش ملی مقابله با بیابان‌زایی و توسعه پایدار تالاب‌های کویری ایران، دانشگاه آزاد اراک.

شایان، س.، پارسائی، ا.، ۱۳۸٦. امکان‌سنجی نواحی مستعد توسعه اکو توریسم در استان کهگیلویه و بویراحمد، فصلنامه مدرس علوم انسانی، شماره ۵۳، صفحات ۱۸۱ – ۱۵۳.

صمدیان، م.، زمانی، ط.، ۱۳۸۸. تأثیر ابعاد گردشگری بر امنیت، مجموعه مقالات اولین همایش ملی امنیت و توسعه پایدار، اصفهان.

کاظمی، م.، ۱۳۸۷. مدیریت گردشگری، چاپ اول، انتشارات سمت، تهران، ۲۷۲ صفحه.

محرم نژاد، ن.، آقاخانی، م.، ۱۳۸۸. ارزیابی تهدیدها و فرصت‌های عوامل راهبردی صنعت اکو توریسم (مطالعه موردی: منطقه حفاظت‌شده جاجرود)، علوم و تکنولوژی محیط‌زیست، ، شماره ۳، صفحات ۲۴۷ – ۲۳۷.

محلاتی، ص.، ۱۳۸۰. درآمدی بر جهانگردی، چاپ اول، نشر دانشگاه شهید بهشتی، تهران، ۳۱۸ صفحه.

محمدی ده چشمه، م.، زنگی‌آبادی، ع.، ۱۳۸۷. امکان‌سنجی توانمندی‌های اکو توریسمی استان چهارمحال و بختیاری به روش SWOT، مجله محیط‌شناسی، شماره ۴۷، صفحات ۱۰ – ۱.

مهندسان مشاور شاخص سازان.، ۱۳۸۹. طرح جامع منطقه نمونه گردشگری گندمان، سازمان میراث فرهنگی، صنایع‌دستی و گردشگری استان چهارمحال و بختیاری.

نگارش، ح.، پروانه، ب.، مهدی نسب، م.، ۱۳۹۲. امکان‌سنجی توسعه گردشگری تالاب‌های پل‌دختر بر اساس مدل تحلیلی SWOT، چشم‌انداز جغرافیایی در مطالعات انسانی، شماره ۲۲، صفحات ۱۴۰ – ۱.

[Downloaded from jweb.ahvaz.iau.ir on 2026-10-06]

نوحه‌گر، ا.، حسین زاده، م.، پیراسته، ا.، ۱۳۸۸. ارزیابی قابلیت‌های طبیعت‌گردی جزیره‌ی قشم با بهره‌گیری از مدل مدیریت استراتژی SWOT، مجله جغرافیا و توسعه، شماره ۱۵، صفحات ۱۷۲ – ۱۵۱.

Bertolini, M., Braglia, M. and Carmignani, G., 2006. Application of the AHP methodology in making a proposal for a public work contract. International Journal of Project Management 24, 422 – 430.

Harrison, D. and Schipani, S., 2007. Lao tourism and poverty alleviation: community - based tourism and the private sector. Current Issues in Tourism 10 (2 - 3), 194 - 230.

Lee, Y. and Wu, W., 2005. Development strategies for competency models, International Trade Department, Ta Hwa Institute of Technology, Taiwan.

Saaty, T. L., 2008. Relative measurment and its generalization in decision making: why pairwise comparisons are central in mathematics for the measurement of – intangible factors. The Analytic Hierarchy/Net work Process 102.

The, L. and Cabanban, A. S., 2007. Planning for sustainable tourism in southern Pulau Banggi: an assessment of biophysical conditions and their implications for future tourism development. J Environ Manage 85 (4), 999 - 1008.

[Downloaded from jweb.ahvaz.iau.ir on 2026-10-06]

[Downloaded from jweb.ahvaz.iau.ir on 2026-10-06]